

ingediend op **1668** (2022-2023) – Nr. 2
12 december 2023 (2023-2024)

Verslag

namens de Commissie voor Binnenlands Bestuur,
Gelijke Kansen en Inburgering
uitgebracht door Nadia Sminate

over het voorstel van decreet

van Kurt De Loor, Hannelore Goeman, Ludwig Vandenhove,
Maxim Veys, Thijs Verbeurgt en Els Robeyns

tot wijziging van artikel 52/1, §2,
van het decreet van 7 mei 2004
betreffende de materiële organisatie
en werking van de erkende erediensten

en over de conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Maurits Vande Reyde, Willem-Frederik Schiltz, Tom Ongena,
Bart Tommelein, Stephanie D'Hose en Emmily Talpe

over de hervorming van de financiering
van de kerkfabrieken door de steden en gemeenten

Documenten in het dossier:

1668 (2022-2023) – Nr. 1: Voorstel van decreet

1740 (2022-2023) – Nr. 1: Conceptnota voor nieuwe regelgeving

Samenstelling van de Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering:

Voorzitter: Kris Van Dijck.

Vaste leden:

Maike De Vreese, Nadia Sminate, Annabel Tavernier, Kris Van Dijck, Paul Van Miert;

Yves Buysse, Chris Janssens, Sam Van Rooy;

Katrien Partyka, Brecht Warnez;

Tom Ongena, Bart Tommelein;

Staf Aerts, An Moerenhout;

Maxim Veys.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Liesbeth Homans, Bert Maertens, Freya Perdaens, Elke Sleurs;

Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;

Koen Van den Heuvel, Hilâl Yalçın;

Stephanie D'Hose, Emmily Talpe;

Celia Groothedde, Jeremie Vaneeckhout;

Kurt De Loor.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

INHOUD

1. Toelichting door Kurt De Loor, indiener	4
2. Algemene bespreking	5
3. Artikelsgewijze bespreking en stemming	8
4. Stemming over het geheel	8

De Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering besprak op 10 oktober en 5 december 2023 het voorstel van decreet tot wijziging van artikel 52/1, §2, van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten. Het voorstel van decreet werd in samenhang besproken met de conceptnota voor nieuwe regelgeving over de hervorming van de financiering van de kerkfabrieken door de steden en gemeenten (*Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 1740/1).

1. Toelichting door Kurt De Loor, indiener

Kurt De Loor zegt dat de steden, gemeenten en provincies tot op vandaag verplicht zijn om de investeringen in kerkgebouwen en andere gebouwen van geloofsgemeenschappen te betalen. Artikel 52/1, §2, van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten bepaalt dat de kerkfabrieken niet kunnen worden verplicht om de eigen reserves aan te wenden om de investeringen in de kerkgebouwen te bekostigen. De spreker benadrukt dat het artikel ook van toepassing is op de protestantse eredienst, de anglicaanse eredienst, de israëlitische eredienst, de orthodoxe eredienst en de islamitische eredienst. Maar uit de cijfers van de bestede middelen, zowel voor de exploitatie als voor investeringen, blijkt dat de katholieke eredienst daar het grootste deel van ontvangt.

Het verbod voor de gemeente om eredienstbesturen te verplichten hun reserves te gebruiken voor investeringen in het eredienstgebouw, geldt algemeen. Het verbod maakt het ook onmogelijk om er in specifieke gevallen van af te wijken als het bestuur dat wenselijk acht. Lokale besturen die hun bijdrage aan eredienstbesturen willen afbouwen of die zelf niet langer de budgettaire ruimte hebben om te investeren in eredienstgebouwen, kunnen niet beslissen om hun bijdrage af te bouwen of stop te zetten. Tegelijk staan de lokale besturen financieel onder zware druk, onder meer door de uitdoving van de Eliaheffing, die werd aangekondigd in de septemberverklaring van de Vlaamse Regering (*Parl.St.* VI.Parl. 2023-24, nr. 31/1). Dat zet extra druk op de lokale financiën.

Bij het analyseren van de cijfers vallen volgens de spreker het gebrek aan transparantie en beleid op. De bestedingen binnen de provincies verschillen onderling sterk, maar er is ook een groot verschil tussen de gemeenten onderling.

Het voorstel van decreet beoogt de schrapping van de financiële verplichting voor de lokale besturen. Ook de Vlaamse Adviesraad voor Bestuurszaken deelt dat idee. Die verplichting is niet meer van deze tijd. Door het opheffen van de verplichting krijgen de gemeenten en de provincies de autonomie om de openbare financiën te beheren. Lokale autonomie is een concept dat door iedereen in de commissie wordt gedeeld. Via het voorstel van decreet kan ook de daad bij het woord worden gevoegd. Het kan immers niet dat een deelbestuur van de publieke overheid met de middelen daarvan reserves zou kunnen opbouwen, ten nadele van de financiën van die overheid.

De spreker benadrukt dat het niet de bedoeling is om met het voorstel van decreet een heksenjacht te organiseren. In de meeste gevallen beheren de erediensten hun reserves op een correcte manier. Maar in uitzonderlijke gevallen moeten lokale en provinciale besturen over de mogelijkheid beschikken om de eredienstbesturen te verplichten om eerst het eigen vermogen aan te spreken. Het kan zijn dat de reserves van eredienstbesturen niet bestaan uit privaat patrimonium, maar werden opgebouwd met gemeentelijke of provinciale toelagen.

2. Algemene bespreking

Maurits Vande Reyde juicht het toe dat iedereen enthousiast is om het debat te voeren en hoopt dat dat tot concrete resultaten zal leiden. De spreker licht de conceptnota over de hervorming van de financiering van de kerkfabrieken door de steden en gemeenten toe. De spreker zegt de conceptnota te hebben ingediend op 7 juni 2023, lang voor de eerste uitzending van het VRT-programma 'Godvergeten' en de daaropvolgende maatschappelijke heisa.

De *voorzitter* reageert dat Maurits Vande Reyde hem begin oktober 2023 contacteerde om de conceptnota snel te agenderen omdat het onderwerp volop in de aandacht was.

Maurits Vande Reyde antwoordt dat er inderdaad veel aandacht gaat naar het onderwerp en wijst er nogmaals op dat de idee van de conceptnota niet is ontstaan naar aanleiding van het programma 'Godvergeten'. Tegelijk kan dat niet los worden gezien van de maatschappelijke impact die het programma heeft. Het misbruik kadert in een machtsrelatie ten aanzien van individuen en in de macht die de samenleving aan religie geeft. Dat laatste werkt volgens de spreker misbruik in de hand. Daarom moet de financiering mee in beeld worden gebracht. Als er een uitzonderingspositie voor religies wordt voorzien, komen ook de minder fraaie kanten daarvan naar boven. Daarom is de periode van agendering relevant.

De conceptnota focust op een Vlaamse bevoegdheid ten aanzien van lokale besturen. De rol van de kerkfabrieken staat gedefinieerd in het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten. Daarin staan de taken van de kerkfabriek opgesomd en de relatie ten aanzien van de lokale overheid beschreven, maar ook dat de lokale overheden verplicht zijn om de tekorten volgend uit de exploitatie te dekken.

Er bestaat discussie over de bedragen die daarmee gepaard gaan. Een lokaal meerjarenplan bevat een aantal elementen: de gerealiseerde zaken, de gebudgetteerde zaken zoals opgenomen in de meerjarenplanning en jaarlijks aangepast en tot slot het verschil tussen de exploitatie- en investeringsbedragen. De spreker benoemt in de conceptnota alle middelen die vanuit de lokale besturen naar de erediensten gaan. Dat staat in de beleids- en beheerscyclus onder de functionele indeling 079, dat is de code waaronder alles gegroepeerd staat. Binnen die code focust de spreker op alle bedragen die naar de exploitatie en investeringen van de erediensten gaan. Heel wat van die middelen gaan naar kerkfabrieken en dat zit vervat in de meerjarenplannen. Voor 2022 gaat het om 155 miljoen euro. Dat bedrag stond voor alle gemeenten samen gebudgetteerd in de meerjarenplannen. Het klopt dat er maar een deel van die investeringen wordt gerealiseerd en dat een ander deel wordt doorgeschoven naar de volgende jaren, maar die bedragen worden wel voorbehouden voor de erediensten en kunnen dus niet aan andere zaken worden besteed. Die cijfers kunnen ook per gemeente worden bekeken. Daarbij valt het op dat kleine gemeenten daar een serieuze financiële impact van ondervinden, al hangt het ervan af hoeveel kerken en kerkfabrieken een gemeente op zijn grondgebied heeft. In Wingene gaat het om vijfhonderdduizend euro, in Tienen om 1,3 miljoen euro en in Hasselt om 3,5 miljoen euro. Het gaat dus om grote bedragen, ongeveer een sporthal per jaar.

De spreker haalt enkele knelpunten aan met betrekking tot de verplichting om de tekorten volgend uit de exploitatie te dekken. Vooreerst heeft dat een zware financiële impact op gemeenten. Dat zijn middelen waarover zij niet kunnen beslissen wat ermee wordt gedaan, wat lokaal tot protest leidt bij sommige burgemeesters en schepenen. Sommige lokale bestuurders zijn er voorstander van om die verplichting los te laten. Daarnaast is het voor lokale besturen moeilijk om te achterhalen hoe die bedragen worden besteed en wat er in de plannen staat die door de

kerkfabrieken worden opgesteld, terwijl ze dat wel kunnen controleren bij verenigingen waarvoor die verplichting niet geldt. Tot slot verwijst de spreker ook naar de maatschappelijke noodzaak. Veel investeringen gaan naar kerkgebouwen die leegstaan en moeilijk gebruikt kunnen worden voor andere zaken. De spreker vindt dat de gemeenten zelf moeten kunnen kiezen om al dan niet te investeren in dergelijke gebouwen. Sommige kerkgebouwen hebben nog een maatschappelijke functie, maar het zou beter zijn mochten lokale besturen zelf kunnen beslissen over hoe die gebouwen kunnen worden ingezet.

De spreker stelt enkele pistes tot hervorming voor. De verplichting om de tekorten te dekken, moet worden afgeschaft. Daarbij moeten de lokale besturen de verantwoordelijkheid krijgen om te beslissen waarin ze investeren. Veel kerkgebouwen hebben een erfgoedwaarde, maar die verdwijnt niet wanneer die verplichting wordt stopgezet. Een gemeente die eigenaar is van zo'n gebouw is nog altijd verplicht om bepaalde zaken in functie van de instandhouding na te komen.

De spreker wijst erop dat iedereen de mond vol heeft over het vertrouwen in de lokale besturen om de beste keuzes te maken op hun grondgebied. Daaruit volgt dat het niet meer te verantwoorden is dat aan één vereniging een uitzonderingspositie wordt toegekend ten aanzien van alle andere verenigingen. De spreker roept op om vertrouwen te geven aan het lokale niveau.

Brecht Warnez vindt het goed dat het debat wordt gevoerd. Het thema is al een aantal keren besproken in de commissie, onder meer in verband met de kerkbeleidsplannen en de herbestemming van kerkgebouwen. Het is een goede zaak dat daarover een studie werd besteld, die wordt opgeleverd begin 2024. De spreker vindt het belangrijk om de resultaten van die studie af te wachten en te respecteren. Die studie gaat ook breder dan wat er in het voorstel van decreet en de conceptnota staat. Zo gaat de studie over de hele financiering van alle erediensten. De conceptnota stelt dat de betoelaging van andere godsdiensten buiten de scope valt, wat de spreker een eenzijdige benadering van het onderwerp vindt. In de conceptnota staan ook cijfers die tijdens de commissievergadering van 19 september 2023 werden tegengesproken door minister Bart Somers (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2022-23, nr. 3521).

Nadia Sminate zegt dat het goed is om te bekijken of het financieringssysteem, dat al eeuwen meegaat, nog van toepassing is op de meer seculiere samenleving van vandaag, maar vindt de aanleiding van het debat niet goed. De spreker voert liever het debat ten gronde zonder druk te voelen door beloftes die werden gedaan om fouten uit het verleden te compenseren.

In het verleden werd er een Erkenningsdecreet Lokale Geloofsgemeenschappen goedgekeurd vanuit de idee dat geloofsgemeenschappen aan bepaalde voorwaarden moeten voldoen. Eenmaal daaraan wordt voldaan, krijgen ze de nodige financiering. Als de financiering wordt weggenomen, is er geen incentive meer om geloofsgemeenschappen ertoe aan te zetten om zich te laten erkennen.

De spreker vindt het ook jammer dat er maar één aspect van de financiering wordt belicht. Over de benoeming van de representatieve organen wordt op het federale niveau beslist, maar Vlaanderen draagt daar wel de gevolgen van. Die opdeling is onhoudbaar, maar de spreker ziet op het federale niveau geen bereidheid om daar iets aan te veranderen. Dat aspect moet worden meegenomen in het debat.

De organisatie van de vrijzinnigheid wordt ook op het federale niveau geregeld. Die moet dus niet beantwoorden aan de voorwaarden in het Erkenningsdecreet Lokale Geloofsgemeenschappen. Dat wordt niet vermeld in het voorstel van decreet en de conceptnota, terwijl dat moet worden aangepakt.

De erkenning van de erediensten wordt ook op het federale niveau geregeld, ondanks de afwezigheid van een regelgevend kader daarvoor. Ook die bevoegdheid moet volgens de spreker naar Vlaanderen komen. Zolang de bevoegdheden zo versnipperd zijn, is het niet mogelijk om het debat te voeren over deelaspecten. De spreker wenst ook de resultaten van de studie af te wachten vooraleer volgende stappen te zetten.

Kurt De Loor geeft aan dat het voorstel van decreet werd ingediend in april 2023. Als de redenering van Nadia Sminate wordt gevolgd, moet er niets meer worden beslist op het Vlaamse niveau. De spreker zegt vanuit de Vlaamse bevoegdheid een aantal zaken te willen aanpakken.

De spreker heeft de indruk dat sommigen de kar willen overladen en anderen deze zaak naar de Griekse kalenden willen verwijzen. Iedereen heeft de mond vol van lokale autonomie. Het voorstel van decreet zal ervoor zorgen dat lokale besturen maximaal hun financiële autonomie kunnen uitoefenen.

De financiële situatie van steden en gemeenten staat almaar meer onder druk. Via het voorstel van decreet wordt daaraan deels tegemoetgekomen. Als er wordt gewacht op de oplevering van de studie in maart 2024, mag men niet de illusie koesteren dat er nog resultaten worden geboekt tijdens de huidige zittingsperiode. De spreker zegt daar niet op te zullen wachten. Hij wijst erop dat sommigen in de media sterk ijverden voor elementen die zijn opgenomen in het voorstel van decreet, maar nu met de handrem op debatteren. De spreker leidt daaruit af dat er geen bereidheid is om tijdens deze zittingsperiode nog iets te veranderen aan de regelgeving.

In 2024 zijn er ook lokale verkiezingen. Het zou een goede zaak zijn voor gemeenten en provincies om te weten of die verplichting overeind blijft. De spreker krijgt het niet uitgelegd dat gemeenten verplicht zijn om de erediensten te financieren en vindt het niet meer dan normaal dat de besturen van de erediensten eerst hun eigen middelen moeten aanspreken.

Maurits Vande Reyde heeft begrip voor alle tussenkomsten. Het onderwerp heeft een historische context, het behelst heel wat facetten en het moet integraal worden benaderd. De spreker kaart die problematiek al aan vanaf zijn eerste dag in het Vlaams Parlement, al vindt hij het belangrijk om, naar aanleiding van de maatschappelijke impact ervan, het thema nu te bespreken. Tegelijk mag er niet overhaast te werk worden gegaan. De spreker apprecieert de open houding van de cd&v-fractie.

Wat de cijfers betreft, verduidelijkt de spreker dat het verschil zit in het al dan niet samentellen van de investerings- en exploitatiekosten. De spreker heeft begrip voor de vraag om het debat open te trekken en ook andere geloofsgemeenschappen zoals de vrijzinnigheid daarbij te betrekken. De oplevering van de studie in maart 2024 kan een belangrijk ijkpunt zijn om daarna het debat ten gronde te kunnen voeren, wat eventueel kan uitmonden in een voorstel van resolutie voor het einde van de zittingsperiode. Dat geeft de lokale besturen de tijd om daar bij de opmaak van hun meerjarenplannen rekening mee te houden.

Daarnaast moeten er ook op het federale niveau stappen worden gezet in verband met de erkenning en financiering van de erediensten en de beoefenaars van die erediensten, maar er moet worden vertrokken vanuit de Vlaamse bevoegdheden.

Bob Savenberg zegt ook voorstander te zijn van de afschaffing van de verplichte financiering door de lokale besturen van de lokale erediensten. Ook hij wil de resultaten van de studie afwachten.

3. Artikelsgewijze bespreking en stemming

Artikel 1

Artikel 1 wordt zonder opmerkingen aangenomen met 11 stemmen.

Artikel 2

Artikel 2 wordt verworpen met 8 stemmen tegen 1 bij 2 onthoudingen.

4. Stemming over het geheel

Het voorstel van decreet tot wijziging van artikel 52/1, §2, van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten wordt verworpen met 8 stemmen tegen 1 bij 2 onthoudingen.

Kris VAN DIJCK,
voorzitter

Nadia SMINATE,
verslaggever